

**Byla C-43/22**

**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį**

**Gavimo data:**

2022 m. sausio 18 d.

**Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:**

*Sąd Najwyższy* (Lenkija)

**Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:**

2021 m. gruodžio 22 d.

**Skundą pateikęs asmuo:**

*Prokurator Generalny*

**Kiti proceso dalyviai:**

D. J., D[X]. J., Ł. J., S. J.

*Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K.*

---

**Pagrindinės bylos dalykas**

Specialusis skundas dėl sprendimo, kuriuo priteistas neturtinės žalos, patirtos dėl artimojo netekties, atlyginimas

**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas**

Teisėjo delegavimo į aukštesnės instancijos civilinių bylų teismą terminuotam arba neterminuotam laikotarpiui, remiantis viešai nepaskelbtais kriterijais, su galimybe bet kada ir nenurodžius motyvų jį atšaukti, suderinamumas su Sąjungos teise

SESV 267 straipsnis

## **Prejudiciniai klausimai**

1. Ar Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir 5 straipsnio 1–3 dalys, siejamos su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu ir 51 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinamos taip, kad jomis yra draudžiamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias valstybės narės teisingumo ministras, remdamasis viešai nepaskelbtais kriterijais, gali, viena vertus, deleguoti teisėją į aukštesnės instancijos civilinių bylų teismą, kompetentingą nagrinėti bylas, susijusias su Sąjungos teise, terminuotam ar neterminuotam laikotarpiui ir, kita vertus, bet kada šį teisėją atšaukti sprendimu, kuriame motyvai nenurodomi?

2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir 5 straipsnio 1–3 dalys, siejamos su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu ir 51 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinamos taip, kad nacionalinis teismas, nagrinėjantis apeliacinį skundą dėl sprendimo, kurį priėmė teismas, kurio sudėtyje yra teisėjas, deleguotas pirmajame klausime nurodytu būdu, privalo *ex officio* patikrinti, ar šis teismas yra nepriklausomas ir nešališkas, net jei nagrinėjama byla nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį?

3. Jei į antrąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir 5 straipsnio 1–3 dalys, siejamos su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu ir 51 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas valstybės narės teismas turi panaikinti įsiteisėjusį teismo sprendimą pasinaudodamas tokia įsiteisėjusiems sprendimams apskūsti skirta teisine priemone, kaip specialusis skundas, kai nustatoma, kad nagrinėjant bylą dalyvavo tokiu būdu deleguotas teisėjas, o teismas, kurio sudėtyje jis dalyvavo, nebuvo nepriklausomas ir nešališkas, ar valstybės narės procesinei autonomijai priklauso ir tokio pažeidimo padariniai?

## **Nurodomi Sąjungos teisės aktai**

ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir 5 straipsnio 1–3 dalys

Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis ir 51 straipsnio 1 dalis

## **Nurodomi nacionalinės teisės aktai**

*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Lenkijos Respublikos Konstitucija)  
45 straipsnis, 178 straipsnio 1 dalis, 179 straipsnis

*Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych* (Bendrosios kompetencijos teismų santvarkos įstatymas) (toliau – BKTSĮ) 77 straipsnis

*Kodeks postępowania cywilnego* (Civilinio proceso kodeksas) (toliau – CPK) 1 straipsnis, 379 straipsnio 4 punktas, 386 straipsnio 2 dalis, 398<sup>13</sup> straipsnis, 398<sup>15</sup> straipsnis, 398<sup>21</sup> straipsnis

*Ustawa o Sądzie Najwyższym* (Aukščiausiojo Teismo įstatymas) 1 straipsnio 1 dalies b punktas, 26 straipsnio 1 dalis, 89 straipsnio 1 dalis, 91 straipsnio 1 dalis, 95 straipsnio 1 dalis

### Trumpas faktinių aplinkybių aprašymas

- 1 2017 m. spalio 18 d. sprendimu Apeliacinis teismas atmetė abiejų šalių apeliacinius skundus dėl 2016 m. kovo 9 d. apygardos teismo sprendimo, kuriuo iš atsakovės *Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K.* (K. vaivadijos greitosios medicinos pagalbos stotis) kiekvienam ieškovui – D. J., D[X]. J., Ł. J. ir S. J. – priteistas po 100 000 Lenkijos zlotų (PLN) dydžio žalos, patirtos dėl artimojo I. J. netekties, atlyginimas kartu su įstatyme numatytais palūkanomis, apskaičiuotomis nuo 2013 m. rugpjūčio 7 d. iki žalos atlyginimo dienos, kaip numatyta Civilinio kodekso 446 straipsnio 4 dalyje, siejamoje su jo 23 ir 24 straipsniais.
- 2 Šį sprendimą priėmusios teisėjų kolegijos sudėtyje buvo Apeliacinio teismo teisėjai J. K. ir J. N., einantys teisėjo pareigas Apeliaciniame teisme, ir apygardos teismo teisėjas A. P.-P., nuo 2016 m. lapkričio 1 d. deleguotas neterminuotą laikotarpį eiti Apeliacinio teismo teisėjo pareigas.
- 3 Remdamasis būtinybe užtikrinti, kad būtų laikomasi demokratinės teisinės valstybės principo, kuriuo įgyvendinami socialinio teisingumo principai, *Prokurator Generalny* (generalinis prokuroras) pagal Aukščiausiojo Teismo įstatymo 89 straipsnio 1 dalį, siejamą su 115 straipsnio 1 ir 1a dalimis, pateikė specialųjį skundą dėl Apeliacinio teismo sprendimo ir užginčijo šį sprendimą visa apimtimi.
- 4 *Prokurator Generalny* teigė, kad skundžiamu sprendimu buvo pažeisti Lenkijos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinti principai bei žmonių ir piliečių laisvės ir teisės, nes, pirma, nuspręsta, kad tinkamas neturtinės žalos atlyginimas sudaro po 100 000 PLN kiekvienam ieškovui, nepaisant to, kad dėl I. J. netekties, kurią sukėlė *Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K.* darbuotojo atlikti neteisėti veiksmai, nutrūko šeimos narių ryšiai ir kad priteistos sumos neatitinka kompensacinio neturtinės žalos atlyginimo pobūdžio, ir, antra, neatsižvelgta į ieškovų teisinę ir faktinę padėtį dėl *Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K.* darbuotojo atliktų neteisėtų veiksmų ir nesvarstyta galimybės priteisti jiems neturtinės žalos atlyginimą visa reikalaujama apimtimi, t. y. po 200 000 PLN. *Prokurator Generalny* taip pat nurodė, kad buvo padarytas šiurkštus materialinės teisės pažeidimas, nes netinkamai išaiškintos atitinkamos Civilinio kodekso nuostatos ir dėl to buvo nuspręsta, kad tinkamas žalos atlyginimas sudaro po 100 000 PLN kiekvienam ieškovui, o kitos sumos yra per didelės.

- 5 Atsiliepime į specialųjį skundą ieškovai prašė skundą tenkinti visa apimtimi ir priteisti iš atsakovės bylinėjimosi išlaidas. Savo ruožtu atsakovė atsiliepime į skundą prašė atmesti skundą kaip akivaizdžiai nepagrįstą ir priteisti jai bylinėjimosi išlaidas.

### **Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas**

- 6 Būtinybė pateikti Teisingumo Teismui nutarties rezoliucinėje dalyje suformuluotus teisinius klausimus kyla dėl to, kad skundžiamą sprendimą priėmusios teisėjų kolegijos sudėtyje yra teisėjas, kuris buvo deleguotas eiti teisėjo pareigas aukštesnės instancijos teisme neterminuotą laikotarpį pagal BKTSĮ 77 straipsnio 1 dalies 1 punktą. Ši būtinybė atsirado Teisingumo Teismui priėmus 2021 m. lapkričio 16 d. Sprendimą *Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim ir kt.*, C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931, kurio 72, 73, 81, 82, 83, 88, 90 punktai ir rezoliucinė dalis nurodyti nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą.
- 7 Šiame kontekste visų pirma kyla abejonių, ar išvados, išplaukiančios iš sprendimo byloje C-748/19, priimto baudžiamosios bylos kontekste, turinio, turėtų būti taikomos ir teisėjams, kurie yra deleguoti pagal BKTSĮ 77 straipsnio 1 dalies 1 punktą ir priima sprendimus civilinėse bylose.
- 8 Kadangi tas sprendimas buvo priimtas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, nagrinėjančiam baudžiamąją bylą, pateikus prejudicinį klausimą, jame pateiktos išvados negali būti tiesiogiai taikomos deleguotiems teisėjams, nagrinėjantiems civilines bylas, jau vien dėl to, kad jos taip pat buvo padarytos išnagrinėjus nacionalinės teisės aktų suderinamumą su 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo 6 straipsnio 1 ir 2 dalimis. Be to, neskaitant akivaizdžių baudžiamojo ir civilinio proceso skirtumų, taip yra, be kita ko, todėl, kad civiliniame procese teisingumo ministras, kuris yra ir generalinis prokuroras, neturi viršenybės vienos iš proceso šalių atžvilgiu (priešingai nei baudžiamajame procese, kur jis turi viršenybę valstybinio kaltintojo atžvilgiu).
- 9 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, kyla abejonių, ar Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-748/19 gali būti taikomas teisėjui, deleguotam eiti teisėjo pareigas aukštesnės instancijos teisme, turinčiame jurisdikciją nagrinėti civilines bylas, patenkančias į Sąjungos teisės taikymo sritį, esant BKTSĮ 77 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytoms sąlygoms. Šioje nuostatoje nereikalaujama nurodyti kriterijų, pagal kuriuos deleguojami teisėjai, arba jų viešai paskelbti. Panašus klausimas kyla atsižvelgiant į tai, kad teisėjas, deleguotas eiti teisėjo pareigas aukštesnės instancijos teisme, turinčiame jurisdikciją nagrinėti civilines bylas, patenkančias į Sąjungos teisės taikymo sritį, atsižvelgiant į BKTSĮ 77 straipsnio 4 dalį, kaip ir teisėjas, deleguotas nagrinėti baudžiamąsias bylas, kurias

reglamentuoja Sąjungos teisė, gali būti atšauktas be įspėjimo teisingumo ministro sprendimu, kuriame nebūtina nurodyti motyvų.

- 10 Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, reikia nustatyti, kokias pasekmes sukelia nuostatų apie delegavimą pripažinimas prieštaraujančiomis Sąjungos teisei pirmiau nurodyta apimtimi. Pagrindinis klausimas – ar nacionalinis teismas, nagrinėjantis apeliacinį skundą, kurį priėmė teismas, kurio sudėtyje yra deleguotasis teisėjas, privalo *ex officio* patikrinti, ar toks teismas yra nepriklausomas ir nešališkas, net jei nagrinėjama byla nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį.
- 11 Pagrindinėje byloje skundžiamas teismo sprendimas priimtas dėl neturtinės žalos, patirtos dėl artimojo netekties, atlyginimo, o tokio pobūdžio reikalavimų išieškojimo Sąjungos teisė nereglamentuoja. Vis dėlto reikia turėti omenyje, kad Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-748/19 buvo priimtas remiantis byla, kurioje yra ES elementas, atsižvelgiant į Direktyvos 2016/343 taikymą. Todėl, *Sąd Najwyższy* nuomone, šis Teisingumo Teismo sprendimas negali būti tiesiogiai taikomas deleguotiems teisėjams, nagrinėjantiems ne tik kitokio pobūdžio bylas (t. y. civilines bylas), bet ir bylas, kurioms netaikomos teisės normos, priimtose pagal Europos Sąjungos teisėkūros procedūrą.
- 12 Jei atsakydamas į pirmąjį klausimą Teisingumo Teismas laikytųsi nuomonės, kad pagal BKTSĮ 77 straipsnio 1 dalies 1 punktą deleguotiems teisėjams, nagrinėjantiems civilines bylas, nepriklausomumo ir nešališkumo garantijos taip pat netaikomos, kyla klausimas, kokias pasekmes šis samprotavimas turėtų sukelti tuo atveju, kai skundžiamas sprendimas priimtas civilinėje byloje, kuri nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį. Tokiu atveju visų pirma pagrįstai kyla klausimas, ar nacionalinis teismas, nagrinėjantis apeliacinį skundą dėl sprendimo, kurį priėmė teismas, kurio sudėtyje yra pirmiau aprašytu būdu deleguotasis teisėjas, gali būti įpareigotas *ex officio* patikrinti, ar šis teismas yra nepriklausomas ir nešališkas. Remiantis valstybių narių procesinės autonomijos principu galima daryti išvadą, kad nacionalinėje teisėje turi būti nustatyta, ar ir kokia apimtimi šį klausimą turi nagrinėti apeliacinės instancijos teismas, įskaitant, be kita ko, tai, ar šiuo atveju būtinas atitinkamas proceso šalies prašymas.
- 13 Be to, į taip suformuluotą antrąjį klausimą atsakius teigiamai, kiltų abejonių dėl galimybės panaikinti teismo sprendimą, kurį priimant dalyvavo pagal BKTSĮ 77 straipsnio 1 dalies 1 punktą deleguotasis teisėjas, pasinaudojant tokia teisine priemone kaip specialusis skundas. Atsižvelgiant į tai, ypač aktualus tampa klausimas dėl galimybės įpareigoti nacionalinį teismą, nagrinėjantį tokią teisinę priemonę, panaikinti įsiteisėjusį sprendimą, kiekvienu atveju, kai nustatoma, kad tokiu būdu deleguotasis teisėjas dalyvavo nagrinėjant bylą ir todėl teismas, kuriame jis dalyvavo, Teisingumo Teismo nuomone, nebuvo nepriklausomas ir nešališkas.
- 14 Specialusis skundas yra išimtinio pobūdžio institutas, kurio struktūrinis tikslas yra apibrėžti jo prielaidas taip, kad jis pašalintų iš apyvartos esminių trūkumų turinčius teismų sprendimus, atsižvelgiant į demokratinės teisinės valstybės

principus, kuriais įgyvendinami socialinio teisingumo principai. Konkrečios konstitucinės kontrolės, kurią vykdo *Sąd Najwyższy* pagal specialųjį skundą, vaidmuo yra pašalinti iš apyvartos ne visus sprendimus, kuriuose yra trūkumų, o tik tuos, kurie pažeidžia visuomeninę sutartį, kuri yra demokratinės teisinės valstybės, įgyvendinančios socialinio teisingumo principus, pagrindas, t. y. tuos, kurie susiję su konkrečia individo ir viešosios valdžios santykio forma arba su subjektyvaus individo orumu. Todėl nustatyti šio principo pažeidimai turi būti tokie rimti, kad pateisintų įsikišimą į *res judicata*. Specialiojo skundo institutas, suteikiantis galimybę panaikinti įsiteisėjusį teismo sprendimą, jei specialusis skundas pripažįstamas pagrįstu, yra konstitucinio įsiteisėjusių teismo sprendimų stabilumo principo išimtis. Dėl šios priežasties vien tai, kad teismo sprendimas buvo priimtas akivaizdžiai pažeidžiant įstatymus, dar nepateisina jo panaikinimo siekiant užtikrinti demokratinės teisinės valstybės principų įgyvendinimą, nes tam tikrais atvejais, atsižvelgiant į konkrečias faktines aplinkybes, pirmenybė turi būti teikiama konstitucinei teisinio tikrumo vertybei, kurios neatsiejamas elementas yra *res judicata* apsauga, skirta teismo sprendimų ir jais remiantis susiklosčiusių teisinių santykių stabilumui ir galiojimui apsaugoti.

- 15 Šis įsiteisėjusių teismo sprendimų stabilumo principas taip pat yra svarbi Sąjungos teisės sistemos vertybė. Laikytina, kad dėl *res judicata*, teisės ir teisinių santykių stabilumo ir tinkamo teisingumo vykdymo svarbu, kad teismo sprendimai, įsiteisėję išnaudojus visas teisinės gynybos priemones arba pasibaigus numatytiems šių priemonių terminams, būtų neginčijami. Todėl pagal Sąjungos teisę nereikalaujama, kad nacionalinis teismas netaikytų nacionalinių proceso teisės normų, kuriomis įgyvendinamas atitinkamas teismo sprendimas, net jei tai leistų ištaisyti šiuo sprendimu padarytą Sąjungos teisės pažeidimą (1999 m. birželio 1 d. Sprendimo *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, 46 ir 47 punktai; 2006 m. kovo 16 d. Sprendimo *Kapferer*, C-234/04, EU:C:2006:178, 20, 21 ir 24 punktai).
- 16 Be to, Sąjungos teisėje taikomas veiksmingumo principas (*effet utile*), pagal kurį reikalaujama, kad ši teisė būtų visapusiškai taikoma visose valstybėse narėse, taip pat užtikrinama procesinė teisių, kurias asmenys įgyja pagal šią teisę, apsauga. Atsižvelgiant į šį principą, Sąjungos teisė turi būti taikoma *ex officio*, nereikalaujant, kad šalis remtųsi ja savo prašymuose.
- 17 Veiksmingumo principą papildo valstybių narių procesinės autonomijos sąvoka. Šioje doktrinoje, kuri tradiciškai suformuluota 1976 m. gruodžio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimuose *Rewe-Zentralfinanz ir Rewe-Zentral*, 33/76, EU:C:1976:188, ir *Comet*, 45/76, EU:C:1976:191, pripažįstama, kad, nesant Sąjungos teisės normų, nacionalinė teisinė sistema turi paskirti teismus, kompetentingus priimti sprendimus, ir nustatyti procesines sąlygas, taikomas skundams, kuriais siekiama užtikrinti teisių, kurias valstybių narių piliečiai kildina iš tiesiogiai veikiančios Sąjungos teisės, apsaugą.
- 18 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, kyla abejonių, ar specialiojo skundo dėl įsiteisėjusio sprendimo į Sąjungos teisės taikymo sritį nepatenkančioje civilinėje

byloje, kurį priimant dalyvavo teisėjas, deleguotas eiti pareigas aukštesnės instancijos teisme pagal BKTSĮ 77 straipsnio 1 dalies 1 punktą, pateikimas turėtų lemti būtinybę panaikinti šį sprendimą, jei Teisingumo Teismas, kaip sprendime byloje C-748/19, nustatytų, kad tokio teisėjo atveju nėra nepriklausomumo ir nešališkumo garantijų. Šiuo atveju pirmiausia reikia išsiaiškinti, ar nacionalinis teismas, nagrinėjantis tokią priemonę kaip specialusis skundas, privalo *ex officio* ir bet kokiomis aplinkybėmis panaikinti galutinį teismo, kurio sudėtyje buvo deleguotasis teisėjas, sprendimą, ar šiuo atveju galima nustatyti ir tokio pažeidimo pasekmes pagal nacionalinės teisės normas, atsižvelgiant į minėtą valstybės narės procesinę autonomiją.

DARBINIS VERTINIMAS